

PANEL

Antroposen Ekseninde Çevreci Beşerî Bilimler ve Sanat

Oturum Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Fatma Aykanat

Bu panel, özellikle Türkiye’de yakın geçmişte üretilmiş ve günümüzde üretim aşamasında olan ekolojik temalı çeşitli sanat projeleri örnekleri üzerinden ve bu sanatsal üretim süreçlerinin içinde bizzat bulunan eser sahibi sanatçıların bakış açılarının sağlayacağı katkıyla, Antroposen’de sanatın değişen içeriği, rolü ve Çevreci Beşerî Bilimler alanı ile iş birliğini tartışmayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda, panelistler Çevreci Beşerî Bilimler ve görsel sanatlar alanlarından seçilerek belirlenmiştir. Antroposen’de gözlemlenebilen çeşitli ekolojik yıkımları ve bu Antroposen deneyimlerinin maddesel sonuçları ile söylemsel ve sembolik çağrışımlarını odak noktasına alan paneldeki her bir bildiri, sanatın merceğinden Antroposen çağına bakmayı hedeflemektedir.

Panelin açılış sunumunda **Dr. Öğr. Üyesi Fatma Aykanat**, “**Antroposen’de Sanat Işığıyla İz Sürücülük: Paradigma Değişimleri, Görsel Arşivleme Pratikleri, Yeni Sanat Üretimler ve Değişen Estetik Algısı**” başlıklı bildirisiyle, Antroposen kavramının bugüne dek oluşturduğu ve halen oluşturmakta olduğu söylemler üzerinden, Antroposen kavramının tetiklediği söylemsel değişimler ile bunların sanattaki yansımalarını tartışmayı ve Antroposen’de Çevreci Beşerî Bilimler ile görsel sanatların işbirliğinin önemi vurgulamayı amaçlamaktadır. Panelin ikinci bildirisinden itibaren somut sanatsal üretim örneklemeleri üzerinden devam edecek tartışmalar öncesinde, panele kuramsal bir altyapı oluşturma amacındaki bildirisinde Aykanat, Antroposen kavramıyla birlikte evrilen sanatsal üretimlerdeki materyal ve anlatım yöntemi seçimi, estetik anlayışı ve algılama biçimlerine dair saptamalarıyla Antroposen’de deneyimlenen görsel kakofoni içerisinde bir nevi algısal netlik ayarı yapma teşebbüsünde bulunacaktır. Claire Colebrook’un “archiviolic” ve “hetero-archive” kavramlarıyla Antroposen’de yaşamının yıkıcı ve yapıcı çağrışımlarını bir araya getirerek, Antroposen’i anlamak ve anlatmak için sadece insan üretimi dilbilimsel sistemleri ve izleri kullanmak yerine, bunların dışındaki insan-ötesi sistemlerin de izlerinin farkına varmamızı ve geçmiş-bugün-gelecek zaman dilimlerini kapsayan zamanlar-arası / zaman-ötesi, heterojen bir okuma yapmamızı öneren fikirlerinden ilhamla iddia edebiliriz ki, Antroposen’de sahip olunması gereken en önemli yeti Yeryüzü’ndeki izleri okuyabilme yetisidir. İnsan zihni, ancak bu şekilde yaşadığı zamanın ötesine/gerisine geçip, eylemlerini ve sonuçlarını algılayabilir, Yeryüzü’nü gerçek anlamda okuyabilir. İnsan eylemlerinin jeolojik izleri Yeryüzü’nün katmanları arasında gezegenimiz tarafından bir bir arşivlenirken, Antroposen’de insanlar tarafından anlatılan her hikâye, bu hikayelerin insan ve insan ötesi her bir aktörü ve bu hikayeleri dinleyen, izleyen her bir göz de bu çevresel dönüşümler çağında farkında olmadan oluşturduğumuz bir başka arşivin parçası olmaktadır. Antroposen’in en önemli öykü anlatıcılarından olan sanat da sanatsal üretimleri kadar, ürettiği mesajlar ve açtığı yeni algı kapılarıyla bu ikinci arşivin en önemli kaynağıdır. Bu arşiv, hiç şüphesiz ki, insan türü olarak Antroposen çağından ardımızda bırakacağımız kolektif mirasımız olacaktır. Bu bağlamda, Antroposen’de doğru algı ve ifade şekillerinin oluşturulmasında disiplinler arası iş birliği şarttır. Yer Bilimleri’nin sağladığı bilimsel veriler, Çevreci Beşerî Bilimler’in sağladığı kuramsal çerçeve, ekoloji odaklı edebiyatın üretimi olan kurgusal ve kurgusal olmayan anlatılar ile sanatın merceğinden

yansıyanlar bir araya geldiğinde ancak, karşı karşıya olduğumuz ekolojik tehditleri net bir şekilde görebilmemiz, onlara karşı doğru bakış açıları ile donanmamız ve etkili çözümler geliştirmemiz mümkün olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Antroposen, Çevreci Beşerî Bilimler, Antroposenik arşivleme, sanat, estetik

Panelin ikinci sunumu, **Aslı Uludağ ve Araş. Gör. Dr. Kerem Ozan Bayraktar**'ın ortak sunumu olan **“Teknik Nesne ve Çevre Bağlamında Ölçekler Arası Diyagramlar”** başlığını taşımaktadır. Antroposen'deki çeşitli görme ve bilme biçimlerinin izindeki ortak sunumlarında Uludağ ve Bayraktar, enerji üretim süreçlerinin sanat yoluyla görünür hale getirilmesi ve süreçteki etkin nesnelerin ürettiği çağrışımların tartışmaya açılması üzerine yoğunlaşmaktadır. Uludağ ve Bayraktar'ın bu sunumu, teknik nesne ve çevre arasındaki ikili ayrımları fosil yakıt ve sürdürülebilir enerjiye odaklanan diyagram tabanlı sanatsal çalışmalar üzerinden sorunsallaştırmaktadır. Uludağ ve Bayraktar'a göre, iklim krizinin bilim tarafından görünür hale gelmesiyle birlikte, enerji üretim ve tüketim biçimlerine yönelik yeni yapısal değişimler ön plana çıkmıştır. Çözüm önerilerinin başında gelen sürdürülebilir enerji üretim tekniklerinin, ekolojinin içinde etkisiz bir şekilde kurulabildiği, bu sebeple de çevre ile “dengeli” bir ilişki kurduğu öne sürülmektedir. Bu yaklaşım, teknik bir nesnenin çevresinden bağımsız bir öge olarak konumlandırılabilmesi varsayımına dayanmakta ve popülist çevreci söylemlerin “doğa ve insan” ve “doğa ve teknoloji” gibi ikili ayrımlarını desteklemektedir. Oysaki teknik nesneler planlama aşamasından üretimlerine, kullanıma girmelerinden atığa dönüşmelerine kadarki süreçler içinde içsel bir dengenin mümkün olmadığı, çevreyle bütünleşik çok sayıda maddesel ve sembolik ilişki üretmektedir. Bu dolaşıklığı yok sayan “doğal denge”, “geri dönüşüm” ve “sürdürülebilir enerji” gibi mefhumlar, teknik nesnelerin çevreleriyle kurduğu karmaşık ilişkileri soyut bir dünya ve denge fikri içerisinde idealize etmektedir. Bu sunum kapsamında, fosil yakıt ve sürdürülebilir enerjinin teknik ötesi tezahürlerini farklı ölçeklerde görünür kılan çalışmalarla, hiçbir teknik nesnenin kapalı, otonom bir sistem ve kendiliğinden “iyi” ya da “kötü” gibi etik kategorilere sahip bir nesne olmadığı öne sürülecektir. Bu algıyı değiştirmek için öncelikli olarak görme biçimlerinin ve bilginin inşa edildiği sistemlerin sorunsallaştırılması ve çevreye, tarihsel olay ağları kapsamında, nesne odaklı değil ilişki odaklı bakan yeni görme biçimlerinin önerilmesi gerekmektedir. Bu bakış açısıyla gerçekleştirdiğimiz kişisel çalışmalar (Büyük Oksidasyon Vakası, 2019; Üretken bir Mitolojinin Maddeleşmesi, 2020), çevre ve teknik nesne ilişkisini, farklı zamansal ölçekler kullanarak görselleştirmekte, maddenin tarihselliğini içeriye alarak bilme biçimlerimizin yöntem ve sınırlarını sanat yoluyla tartışmaya açmaktadır.

Anahtar Kelimeler: sürdürülebilir enerji, teknik nesne, maddenin tarihselliği, sanatta zamansal ölçekler, çevre ve nesne, sanatta diyagramlar

Panelde üçüncü olarak ise, **“Ekoloji ve Hafızanın Kesişiminde: Sanatta Ekozofik Yaklaşımlar”** başlıklı bildirisiyle **Doç. Dr. Evrim Kavcar**, kendi sanatsal üretim sürecinden örneklemeler yoluyla yapacağı “hafıza” vurgusuyla, Antroposen'de gözlemlenen ekolojik kırımların sanatsal ve felsefi çağrışımları üzerinde durmayı amaçlamaktadır. “Bir sanatçı neden toprağın tanıklığının peşine düşer?” sorusundan yola çıkan Kavcar'ın, sanatta süreç temelli bir yaklaşımla, bulunduğu “yer”i dinlemek üzere yola çıkan, “insan-olmayan” hafızasının ve bu

doğrultuda başka bir sanat pratiğinin izini süren ekozofik yaklaşıma odaklanan bu bildirisi, üç yapıt üzerinden ilerleyecektir. Ekozofik bakış, bu yapıtlarda hem yeni form arayışları hem de zihinsel dönüşümü etkileyen bir unsur olarak karşımıza çıkıyor. Bir “yer”i dinleme, idrak etme yollarını araştıran; coğrafyaya, yaşamın etkileşim içinde sürdürdüğü bir “ev” olarak yaklaşan sanatsal araştırma süreçleri, “evin bilimi” olan ekolojiyle de organik biçimde kesişir. Ortak yaşama ilişkin farkındalıklar, müşterek çalışma pratikleri için de farklı zeminler yaratmaktadır. Benzer bir pratik, farklı ustalarla işbirliği içinde formunu ve sesini bulan, İmroz’da tahrip edilen bir ekosistemle ilişkilenen “İçi Yanık Zeytinlerin Sürgünleri” isimli heykelde karşımıza çıkar (2016); yerinden edilmiş bıraktığı boşlukta başka bir yaşam imkanının doğuşuna tanıklık ederiz. Sanatta müşterekliği temel alan, farklı üreticilerin doğal süreçleri de içine alan kolektif çalışmasına dayalı üretimler, anonimleşen yapıtlar, başka türlü yaşam ihtimallerine açılan kapılardır. Yaşam sisteminde yer alan bir unsura, etkileşim içinde olduğu diğer unsurların çoğul hafızasıyla yeniden bakmak başka tarihselleştirmeleri, yeni tarihsel okumaları da mümkün kılmaktadır. Sistematik bir şekilde yok edilen İ.Ü. Alfred Heilbronn Botanik Bahçesi’ni oluşturan unsurlara yeniden bakan “Kuruyoruz” (2012- 2021) isimli enstelasyon, yeni bir tarihsel okumayı aralamayı dener. Bu yerleştirmenin bir parçası olan imza defteri, bir sanatçı kitabı olarak, Botanik Fakültesi’nin yerinden edilmiş bileşenleriyle etkileşim içinde dönüşmektedir. Dönüşüme açık bir diğer yapıt olan “Boden” (2018 – devam ediyor), ayağımızın altındaki toprakla doğrudan kurulan fiziksel temasta temellenirken, elden ele devredilen bir pratiği içselleştirir; toprağın anlamı, çağrışımları ve sessiz tanıklığı üzerine düşünsel ve dokunsal bir alan inşa eder. Savaşların, kıyımların, rant temelli doğa tahribatının ve kapitalizmin ekosistemler üzerindeki etkisinin süregittiği dünyada, ekoloji odaklı sanat pratikleri hem sanatı hem de topyekûn yaşamı yeniden düşünmek, zihinsel ve edimsel kalıpları sorgulamak için bir imkân alanı yaratmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ekoloji, hafıza, sanat, ekozofi, müşterek, kolektif, ekosistem

Panelin son konuşmacısı ise, “**Ekolojik ve Kültürel Alanlarda Şiddet, Yerinden Edilme ve Hafıza Kaybı**” başlıklı bildirisi ile **Sibel Horada** olacaktır. Bu bildiri, iki ayrı sanat projesinden örneklemeler üzerinden insan kaynaklı nedenlerle habitatlarından koparılan türleri, iklim krizinin etkilerinin ürettiği duygulanım alanında ele alacaktır. Horada, bildirisinde, farklı tarih ve bağlamlarda üretip sergilediği “Hiç Var Olmamış Gibi” (2010) ve “Göç Dalgası” (2019) adlı işlerini, kültürel ve ekolojik çeşitlilik, yerinden edilme, göç, esnek dirençlilik (resilience) ve tarihsel devamlılık kavramları ile birlikte okuyarak tartışmaya açmayı amaçlamaktadır. “Hiç Var Olmamış Gibi” (2010), Horada’nın da öğrencisi olduğu Yıldız Teknik Üniversitesi’nin bahçesinde karşılaştığı, yerinden edilmiş bir ağacın anısına adanmıştır. “Göç Dalgası” (2019) adlı yerleştirme ise, Yassıada ve Sivriada’da süregelen yoğun inşaat faaliyetinden etkilenerek tehlike altına giren sarı mercanların, bir kurtarma projesi kapsamında Neandros Adası’na taşınmasını konu alır. Heybeliada’daki Ruhban Okulu’nun kullanılamayan sınıflarından birinde, göç halindeki mercan popülasyonunun bireylerini ağırlayan yerleştirme, bu yaşatma çabasını hem fiili hem de mecazi anlamda ele alır.

Anahtar Kelimeler: göç ettirilen biyolojik türler, Marmara mercanları, tarihsel devamlılık, habitat tahribatı